

консорціумах, змога учасників освітнього процесу та вітчизняних науковців долучатися до європейської інтеграції, розв'язання актуальних проблем сьогодення й налагодження партнерських зв'язків з іноземними колегами. Також паралельно постає питання щодо низки невирішених питань, які реально ускладнюють навчальний процес, працю чи стажування у європейських університетах. Для уникнення подібних проблем, вітчизняним освітянам необхідно в правових і фінансових аспектах міжнародних освітніх програм; володіти механізмом захисту власної інтелектуальної власності; мати високий рівень знань іноземної мови тощо.

Список використаних джерел

1. Артёмов І. В. Інтеграція вищої освіти України у світовий простір: внесок закарпатського державного університету. / *Актуальні проблеми міжнародних відносин. Політичні проблеми міжнародних відносин*. 2012. № 108 (І). С. 29–37.
2. Кремена О. А. Інтеграція української вищої освіти у Європейський освітній простір. / Аксіологічний вимір Європейського освітнього простору (м. Суми, 29–30 трав. 2020 р.) / Упоряд. : В. М. Завгородня, А. М. Куліш, та ін. Суми : Сумський державний університет, 2020.
3. Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни: Указ Президента України від 21.04.2022 № 266/2022 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/2022#Text>

Закомірна Юлія Ігорівна,
здобувачка другого (магістерського) рівня
вищої освіти за спеціальністю (081) Право
навчально-наукового інституту заочного
та дистанційного навчання
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:
Тихомиров Денис Олександрович,
доцент кафедри теорії держави та права
Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук

КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ ТА КРИМІНАЛЬНО ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ: КОЛІЗІЯ ЗАТРИМАННЯ ОСОБИ

Розвиток та конкретизація прав і свобод нормами галузевого законодавства, відповідними законами мають свої особливості, що ґрунтуються на специфічному змісті прав і свобод, закріплених Конституцією України та Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод.

Закони повинні знаходитися у повній відповідності зі змістом прав і свобод, гарантованих Конституцією України, відповідати міжнародно-правовим стандартам та інтересам суверенної України як держави правової та демократичної.

Стаття 29 Конституції України [2] гарантує кожному право на свободу та особисту недоторканість. Однак на практиці це положення часто порушується через некомпетентність правоохоронних органів та недосконалу юридичну техніку викладення процесуальних норм.

Право на свободу та особисту недоторканність не є абсолютним і може бути обмежене, але тільки на підставах та в порядку, визначених законами України. Обмеження конституційного права на свободу та особисту недоторканність має здійснюватися з дотриманням конституційних гарантій захисту прав і свобод людини і громадянина та виключно на підставі вмотивованого рішення суду.

Згідно положення, закріпленого ч. 3 ст. 29 Конституції України «у разі нагальної необхідності запобігти злочинові чи його перепинити уповноважені на те законом органи можуть застосувати тримання особи під вартою як тимчасовий запобіжний захід, обґрунтованість якого протягом 72 годин має бути перевірена судом». У Конституції йдеться про «тримання особи під вартою», а не про «затримання особи», яке зазвичай вживається в ситуаціях нагальної необхідності запобігти злочинові чи його перепинити.

У теорії кримінального права «затримання особи», підозрюваної у вчиненні кримінального правопорушення тлумачиться як правомірні дії по її фізичному захопленню з метою позбавлення можливості подальшого вчинення протиправних дій, а також спрямовані на зникнення з місця події та доставлення правопорушника до правоохоронного органу [3].

Відповідно до Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), затримання є тимчасовим запобіжним заходом, який застосовується з підстав і в порядку, передбаченому КПК України (ч. 2 ст. 176 КПК), та входить до системи заходів забезпечення кримінального провадження [4] (ч. 2 ст. 131 КПК України). Рішення Конституційного Суду України від 26 червня 2003 р. № 12-рп/2003 визначає затримання як тимчасовий запобіжний кримінально-процесуальний захід, застосування якого обмежує право на свободу й особисту недоторканність індивіда [5] (абз. 5 п. 6 мотивувальної частини).

Законодавець вбачає в «затриманні особи» водночас і захід забезпечення дієвості кримінального провадження (п. 8 ч. 2 ст. 131 КПК України), і тимчасовий запобіжний захід, що застосовується в процесі кримінального провадження слідчим суддею за клопотанням слідчого, погодженим із прокурором, стосовно підозрюваної особи (ч. 2 ст. 176 КПК України), і як процесуальну дію (ч. 5 ст. 208 КПК України), адже факт і результати затримання слідчий має зафіксувати шляхом складання відповідного протоколу та інший спосіб, що надає йому доказового значення та є відміною ознакою всіх гласних і негласних слідчих (розшукових) дій (ч. 1 ст. 104, ч. 5 ст. 208 і ч. 6 ст. 223 КПК України). Крім того, чинний КПК України передбачає декілька різновидів кримінально-процесуальних дій, які фактично мають спільну назву – «затримання особи», а саме: затримання на підставі ухвали слідчого судді, суду

про дозвіл на затримання з метою приводу (ст. ст. 187 – 191 КПК України), законне затримання – так званий «громадянський арешт» (ст. 207 КПК України), затримання уповноваженою службовою особою (ст. 208 КПК України), затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення за межами України (ст. 582 КПК України). Слушною є думка В.І. Фаринника, вказанні різновиди затримання різняться як за суб'єктами їх виконання, так і підставами та пресувальним порядком їх здійснення [6, с. 86].

Неоднозначне тлумачення поняття «затримання особи» в чинному КПК України радше збиває з пантелику правоохоронців, аніж вносить чітку ясність. З цього приводу в науці кримінально процесуального права вчені та практики не мають спільної думки.

В правоохоронній практиці трапляються непоодинокі випадки безпосереднього виявлення очевидцями ознак кримінального правопорушення (ст. 207 КПК України), що диктують необхідність затримання підозрюваної особи в той момент, коли кримінальне провадження стосовно неї ще не відкрите, а з іншого – кримінально-процесуальна доктрина обрання щодо особи будь-яких запобіжних заходів, зокрема її затримання за підозрою у вчиненні правопорушення, може застосовуватися тільки слідчим суддею (судом) за клопотанням слідчого, погодженим із прокурором, що є можливим лише після відкриття кримінального провадження (ч. 1 ст. 132, ч. 4 ст. 176 КПК України). З цього приводу виникає питання чи не порушені права особи, коли наділити «затримання підозрюваного» статусом тимчасового запобіжного заходу. Положення ст. 209 КПК України, згідно з якою особа стає затриманою не з моменту оголошення їй протокол затримання підозрюваного або поміщення особи до ізолятору тимчасового тримання, а моменту обмеження свободи її руху, коли вона силою або через підкорення наказу змушена залишитися поряд з уповноваженою службовою особою. Тобто з саме з цього моменту кримінально-процесуальне затримання підозрюваного можна вважати закінченим. Цей висновок впливає із норм ч. 1 ст. 42 КПК України, згідно з якими підозрюваним є особа, яка затримана за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення, або особа, якій повідомлено про підозру в порядку, передбаченому ст. ст. 276-279 КПК України.

Тобто якщо в ч. 3 ст. 29 Конституції України йдеться про «тримання під вартою» як тимчасовий запобіжний захід, то це не означає, що до категорії останніх автоматично належить і «затримання підозрюваного». Тримання правопорушника під вартою не може передувати затриманню. Арешт є завершальною стадією затримання підозрюваного, яке може завершитися обранням щодо нього зовсім іншого запобіжного заходу: домашнього арешту, застави, особистого зобов'язання тощо.

Верховна Рада України 27 липня 2022 року прийняла Закон України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення окремих положень досудового розслідування в умовах воєнного стану» [1]. Законом вносяться зміни до відповідних положень КПК України з метою удосконалення деяких положень кримінального процесуального закону

та забезпечення ефективного досудового розслідування в умовах дії воєнного стану.

Зокрема, відповідними положеннями Закону скасовується норма, за якою в умовах воєнного стану можна затримувати людину без рішення суду до 9 діб.

Відтепер строк затримання особи без ухвали слідчого судді, суду не може перевищувати строку, визначеного ст. 211 КПК України. Тобто, затриману без ухвали слідчого судді, суду людину не пізніше шістдесяти годин з моменту затримання мають звільнити або доставити до суду для розгляду клопотання про обрання стосовно неї запобіжного заходу.

Якщо в умовах воєнного стану наявні об'єктивні обставини, за яких цього зробити неможливо, то розгляд клопотання мають здійснювати із застосуванням технічних засобів відеозв'язку для забезпечення дистанційної участі затриманої особи. Якщо й цього неможливо зробити, то людину повинні негайно звільнити.

Отже, затримання є заходом процесуального примусу, який застосовується до осіб, підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення, або до засуджених, які ухиляються від відбування призначеного судом покарання. Щодо кримінально-процесуального затримання підозрюваного, то воно є першочерговою процесуальною дією, що проводиться для припинення, викриття кримінального правопорушення та закріплення його слідів. Затримання полягає у фізичному пійманні особи в момент вчинення нею дій, що містять ознаки кримінального правопорушення, спрямованих на знищення нею доказів причетності до нього або на зникнення з місця події, а також в усному повідомленні цій особі про підозру з подальшим доставленням її до органу досудового розслідування для остаточного оформлення протоколу затримання та в разі підтвердження підозри вирішення питання щодо виду запобіжного заходу, що має бути застосований до неї, аби забезпечити її належну участь у досудовому та судовому кримінальному провадженні.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення окремих положень досудового розслідування в умовах воєнного стану» від 27.07.2022 № 2462-IX. Відомості Верховної Ради України, 2022. № 68.

2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. Відомості Верховної Ради України, 1996. № 30. Ст. 141.

3. Кримінальний кодекс України: Кодекс України; Кодекс, Закон від 05.04.2001 № 2341-III. Зі змінами. Законодавство України.

4. Кримінальний процесуальний кодекс України: Кодекс України; Закон, Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI. Зі змінами. Законодавство України.

5. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 56 народних депутатів України про офіційне тлумачення положень частин першої, третьої статті 80 Конституції України, частини першої статті 26, частин першої, другої, третьої статті 27 Закону України «Про статус народного депутата України» та за конституційним поданням Міністерства внутрішніх справ України про офіційне тлумачення положення частини третьої статті 80

Конституції України стосовно затримання народного депутата України (справа про гарантії депутатської недоторканності) від 26.06.2003 № 12-рп/2003, справа № 1-15/2003.

6. Фаринник В.І. Затримання особи: проблеми кримінальної процесуальної регламентації та шляхи їх вирішення. *Вісник кримінального судочинства*. 2015. № 2. С. 85–94.

*Залужний Валерій Федорович,
аспірант кафедри адміністративного,
цивільного та господарського права і процесу
Академії Державної пенітенціарної служби*

ВІЙСЬКОВО-ДИСЦИПЛІНАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ ДИСЦИПЛІНИ ТА ВІЙСЬКОВОГО ПРАВОПОРЯДКУ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

Успішність виконання Збройними Силами України завдань щодо оборони України, захисту її суверенітету та територіальної цілісності, ефективної протидії широкомасштабній збройній агресії російської федерації проти нашої держави залежить від багатьох чинників, одним із яких є модернізація механізму забезпечення у військових формуваннях військової дисципліни та військового правопорядку, формування нових підходів до змісту військово-дисциплінарного законодавства. Аналіз результатів управління військами за період від початку введення воєнного стану в Україні свідчить, що водночас із масовими прикладами військового професіоналізму, самовідданості, мужності, героїзму, високої правосвідомості, які проявляють військовослужбовці Збройних Сил України під час виконання бойових задач на лінії зіткнення із противником, а також під час виконання інших задач за призначенням, мали і мають місце непоодинокі факти порушення особовим складом вимог військової дисципліни та військового правопорядку. Зазначене актуалізує потребу активізації зусиль представників науки та військових-практиків для переосмислення і переоцінки механізму забезпечення військової дисципліни та військового правопорядку, одним із елементів якого є інститут військово-дисциплінарної відповідальності.

Питанням, пов'язаним із військово-дисциплінарною відповідальністю, приділяли увагу В. М. Александров, В. М. Коломієць, А. С. Колотік, В. П. Петков, С. Ю. Поляков, М. С. Туркот, С. С. Тюрін, В. К. Шкарпицька, В. В. Ягупов та ін. Проблеми законності і правопорядку у військових формуваннях досліджували М. Я. Голомша, С. І. Дячук, М. І. Карпенко, В. М. Коломієць, С. М. Мельник, О. М. Сарнавський, Г. П. Середа та ін.

Аналіз праць зазначених та інших фахівців дозволяє стверджувати, що, попри відсутність законодавчого закріплення поняття військово-дисциплінарної відповідальності, на теоретичному рівні його найчастіше розуміють як обов'язок військовослужбовця зазнати передбачених законом заходів дисциплінарного